

bruiken. Welnu, is ons huidig beleid wel *echt* economisch, en wel *echt* politisch? Boehm stelt de praktische vragen *par excellence*.

Maar Boehm zou geen wijsgeer zijn indien hij niet ook naar de wortel van de crisis zou willen peilen. Hij meent die te hebben gevonden in een reeds bij Plato en Aristoteles woekerende notie van het weten omwille van het weten zelf. De mens zou al vele eeuwen lang zijn rationaliteit laten verworden tot een vrijblijvende activiteit die nooit de eindigheid van zijn doeleinden onderkent en voltrekt. Hier raken we de meest betwistbare stelling van nagenoeg alles wat Rudolf Boehm de jongste vijftien jaar heeft gepubliceerd. Steeds opnieuw hamert hij op het vermeende feit dat de mens zijn sterfelijkheid niet wil zien en aanvaarden en dat hij de, meestal religieus gerationaliseerde, verhulling van de eindigheid koste wat kost wil volhouden. Er zou zo'n oneindigheidszucht werkzaam zijn waarin de mens zijn doeleinden in de middelen laat opgaan, zodat het middel zelf, vooral in de technologie zichtbaar, het steeds zelfwerkzame absolute doel zou worden.

Deze diagnose van de moderne mens lijkt ons zeker niet onjuist: de humanistische zelfverwerkelijking en zelfverheerlijking heeft in sterke mate het hedendaagse cultuurbeeld bepaald. Alleen lijkt het ons niet zo evident dat dit op rekening van een hardnekkige platoonse en aristotelische werkzaamheid in de geschiedenis te schrijven valt, of op rekening van een religieus geloof in de Transcendente garantie van de voleinding en vervulling der tijden. Zowel Plato als christendom bieden voldoende materiaal voor een kritiek op een idolatrisch (en uiteindelijk atheïstisch) humanisme waarin de mens de god van zijn schepping wordt. In het fundament van zijn ontegensprekelijk ethisch bewogen kritiek op 'onze tijd' blijft Rudolf Boehm toch wel wat monomaan gericht op die specifieke conceptie van het 'weten terwille van het weten zelf'.

We moeten echter die grondstellingen van de auteur niet onderschrijven om een waardering op te brengen voor zijn luciede aantekeningen. Vooral zijn essays waarin hij op de tekortkomingen van het toch noodzakelijke socialisme wijst, beschouwen we als bijzonder instructief.

Jacques DE VISSCHER

* * *

MICHEL FOUCAULT

Mark Lambrechts, *Michel Foucault, Excerpten & kritieken*. Nijmegen, SUN, 1982, 284 blz., 29 Hfl.

Dit boek is het resultaat van de herwerking van een licentie-scriptie en biedt bijgevolg niets meer dan wat de titel aanduidt. De auteur vat een aantal werken van Foucault samen en geeft een overzicht van de kritieken. Daarenboven belooft Lambrechts geen enkele volledigheid zodat hij het zich kan veroorloven geen volledige hoofdstukken aan Foucaults wijsgerig werk bij uitstek, *Les mots et les choses* en *L'archéologie du savoir* te wijden. *Excerpten en kritieken* blijft dus een selectief boek, zeker als we merken dat de auteur zich vrijblijvend opstelt en geen eigen kritiek op Foucault schijnt op te nemen. Hij

heeft dus als het ware een dossier samengesteld, waarmee de lezer, die vooral historische belangstelling heeft, verder moet.

Vanuit een filosofisch standpunt kunnen we deze semi-kritiekloze houding alleen maar betreuren. Maar daartegenover verdient dit boek toch wel een echte waardering. Immers Lambrechts heeft met zijn materiaal een heel overzichtelijk en helder boek geschreven. Wie met het historisch werk van Foucault wil kennis maken, vindt hier een mooi overzicht van het oeuvre zelf (tot en met het eerste deel van *Histoire de la sexualité*) en van een groot aantal commentaren uit de internationale pers en uit enkele gespecialiseerde tijdschriften. Daarenboven levert Lambrechts een uitvoerige bibliografie. Om die redenen kunnen we hier van een verdienstelijke publicatie gewagen.

Naast de inventariserende hoofdstukken over de geschiedenis van de waanzin, van de gezondheidszorg, het strafrecht en de gevangenis en over de geschiedenis van de seksualiteit, bevat het boek ook nog een paar oorspronkelijker studies. We denken aan de inleiding waarin Lambrechts de methode van en de methodenstrijd rond Foucault toelicht. Dit is echt een heel degelijke inleiding. We denken ook aan het afsluitende hoofdstuk over de macht. De onlangs overleden Franse denker had wel geen afgeronde theorie van de macht, maar gaf zijn lezers toch voldoende materiaal in handen opdat zij zich een beeld van een machtsopvatting zouden kunnen vormen. Ons komt dit beeld voor alsof de stichtende dimensie van de macht in Foucaults visie uiteindelijk uitmondt in een soort 'pan-cratisme', een alomtegenwoordigheid van de macht die alles mogelijk maakt en die voor geen enkele andere constituerende kracht of stichtende dimensie ruimte overlaat. Foucault schijnt in zijn intuïties en inzichten vaak bijzonder spitsvondig en inspirerend te werken, alleen lijkt zo'n pan-cratisme niet altijd overtuigend. Het is een model waarbinnen heel selectief historische gebeurtenissen tot feiten getransformeerd worden en daarbij elke meerduidigheid of poly-interpretativiteit verliezen. Foucault treedt zelf vaak op als een ontmaskeraar: hij onthult de machtsweefsels die achter elke periode en elke institutionalisering schuil gaan. Hierbij is een morele verontwaardiging jegens 'onrechtvaardige' toestanden niet uit de lucht. Alleen wordt het niet duidelijk vanuit welk gezichtspunt Foucault een toestand 'onrechtvaardig' kan noemen?

Het zeker niet altijd heldere oeuvre van Michel Foucault roept zowel bij de historicus als bij de wijsgeer veel vragen op. De verdienste van Mark Lambrechts bestaat er alvast in één en ander te inventariseren in de vorm van een reeks excerpten en kritieken.

Jacques DE VISSCHER

* * *

DE ZOGENOEMDE ATOOMWEDLOOP

J. De Loof en M. De Loof, *En niemand hoort je huilen*. Leuven, Kritak, 1982
 H. Caldicott, *Atoomwaanzin, wat u er zelf aan kunt doen*. Amstelveen/Leuven, Luyten/Kritak, 1982.

Niet zo lang geleden toonde het wetenschappelijke televisieprogramma